»БРАНИК« ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву »Браника« у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«:

	За Угарску:	Србију, Црну Гору и друге стране државе	
на годину	К 34·—	46·—	дин.
на по године	К 17·—	23·—	„
на четврт »	К 8·50	11·50	„

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 90. У Новом Саду, у уторак 28. априла (11. маја) 1909. Година XXV.

И опет аграрна банка за Босну и Херцеговину.

Онај, који познаје односе у нашој монархији, могао је предвидети, да ће анексија Босне и Херцеговине бити почетак великим заплетима у погледу унутарње политике, а наиме у погледу односа између Угарске и Аустрије.

Тек што је била проглашена анексија Босне и Херцеговине, одмах је почела суревњивост међу Угарском и Аустријом о том: којој половини монархије да припадну анектиране покрајине.

Познато је, да је за време окупације од тридесет година Босном и Херцеговином Аустрија управљала и да је онде била управо аустријско-немачка администрација. Појурило је у Босну и Херцеговину тма божја чиновника из свију аустријских покрајина. Почели су тек у Босни и Херцеговини да уче српски језик. Био је то жалосно комичан призор, како ти аустријски чиновници крхају језик, кад морају да говоре са странкама српски, а тек њихове званичне одлуке на српском језику једва се могле разумети. Чиновника из Угарске било је мало. Мало нешто Хрвата и Срба, и то у нижим званима. Али којих је било много из Угарске, то су били Јевреји спекуланти, који су онамо појурили као у обетовану земљу.

Но врховни управник Босне и Херцеговине, као заједнички министар финансија, био је увек Мађар. Прво Калај, а сада барон Буријан. После Србина барона Федора Николића није никад више био цивилни adlatus (намесник војнога управитеља) у Сарајеву какав Србин.

Мађарски државници су чекали само анексију, у тој сигурној нади, е ће Босна и Херцеговина припасти Угарској. И заиста у прогласу анексије има једна ставка, која спомиње историјска права Угарске над Босном и Херцеговином. Како су мађарски државници још за време окупације сигурно рачунали на Босну и Херцеговину, произлази из једнога малога инцидента у угарском сабору. У једном свом говору наводио је гроф Јулије Андраши заслуге свога покојнога оца за слободу балканских народа. На ово ће му великокикиндски посланик упасти у реч и приметити: „Па у име те слободе предложите евакуацију Босне и Херцеговине!“ А на то ће гроф Андраши уза живо одобравање сабора рећи: »Хе! Босна и Херцеговина требају нама!«

После анексије Босне и Херцеговине догодило се нешто, што је изазвало велико негодовање у другој половини наше монархије и уздрмало положај Бинертова министарства те се данас већ говори у Бечу о министарској кризи.

Данашњи врховни управник Босне и Херцеговине, заједнички министар финансија, барон Буријан, зет је познатога дарабонтског бившега угарскога министра-председника, генерала барона Гезе Фејерварија, човека од највећега уплива. Барон Буријан, не питајући аустријску владу, испословао је концесију за угарску комерцијалну и аграрну банку, да она има право, да посредује и да обави посао откупа босанских кметова од босанских бегова.

Ми смо у једном од последњих бројева „Браника“ ствар те босанске аграрне банке у главним црртама означили. Али од то доба је та ствар у бечком царевинском већу узела велик обим и довела до извесна конфликта са Угарском.

Бечко министарство, кад је дознало за ту концесију угарској аграрној банци, одмах се упустило у преписку са заједничким министром финансија бароном Буријаном, наводећи, да се по постојећим заједничким законима о Босни и Херцеговини није то право могло дати угарској аграрној банци без саизволе аустријске владе, а да иначе решење аграрнога питања спада на будући босанско-херцеговачки сабор. Барон Буријан се заклонио за своју одговорност пред делегацијама. Иначе је одговорио, да је концесија дата тако, да, ако будући земаљски сабор у Сарајеву закључи други начин решења аграрног питања, одмах престаје концесија угарске аграрне банке. На ово напослетку пристане аустријска влада.

Но ипак се у рајхсратском одбору за Босну и Херцеговину подигла ужасна бура против министра-председника Бинерта и против аустријскога министра финансија Билинскога. Рекло се у том одбору са свију страна: „То је опет устук пред Мађарима“. Велики светски лист »Neue Freie Presse« рече, да је то нечувен поступак са босанским кметовима, да се таково што не би могло догодити у Европи, већ можда само у каквој јужно-америчкој републици. Босански се кметови издају једном банковном друштву на спекулацију. Тај откуп не значи земљишно растерећење, као што је спроведено у читавој Европи, где државе без икакве спекулације спроводе земљишно растерећење. Социјални демократа др. Дашински и чешки посланик др. Крамарж држали су ужасне говоре у одбору против владе. Др. Дашински рече: »То, што је учињено од стране угарских лихвара, највећа је политичка непристојност«. Посланик др. Редлих рече: да, ако не можемо позвати барона Буријана на одговор, можемо то учинити, да се облигације угарске аграрне банке за босански откуп не котирају, не пуштају на аустријским берзама у промет. На ово последње је пристало аустријско министарство. Значајно је, што је принц Лихтенштајн рекао: како би то решење аграрнога питања било, кад би се са лукративним тежњама какве лихварске банке, (Wucherbank) од кметова истеривала (herausschindet) далеко већа количина, него што су данашње дажбине беговима, заједно са капитализираном ценом земље. Такав откуп ништа не вреди, него се мора спровести земљишно растерећење од саме државе.

Ствар је после расправе у одбору дошла пред сам Рајхсрат и већ су се многи говорници уписали. Расправа је одгођена за неколико дана.

Има два предлога: предлог посланика Дашинскога: да се је влада са својом приволом на концесију угарској аграрној банци у ствари земљишнога откупа у Босни и Херцеговини огрешила против интереса Аустрије и становништва Босне и Херцеговине, те тиме своју дужност пренебрегла. А други је предлог посланика дра Редлиха: да се облигације те банке не котирају, да се не пусте у промет на аустријским берзама, барон Буријан пак да се позове на одговорност пред делегације.

Први предлог имао би за последицу, да би министарство Бинертово морало одступити. А по другом предлогу била би дата могућност, да се Бинертово министарство одржи. Чеси и читав словенски савез говориће и гласаће за предлог Дашинскога, дочим ће велики део Немаца гласати за Редлихов предлог.

Пошто је угарска аграрна банка већ добила концесију за Босну и Херцеговину, то према ограничењу у тој концесији не би било другога лека, него да будући босански сабор закључи државно земљишно растерећење. Но хоће ли тај будући босански сабор имати толико самосталности, или ће опет бити оно, што хоће Буријан и мађарски државници — то је велико питање.

На сваки начин да већ у почетку анексије настају тешкоће између У-

ЛИСТАК.

БЕЗЛИЧАН ЧОВЕК.

Новела Павла Хајза.

(Наставак.)

Сесила га је мирно слушала а лепим је својим очима гледала преда се. Кад је он онда сео на столицу па руком стао чврљити кроз а своју кудраву косу, чуо ју је, где својим благим, нешто тамним гласом стаде говорити:

— Поштовани пријатељу.... смем Вас звати тако, јер сте ми поверили много што, што човек казује само онда, кад сме рачунати на топло пријатељско саучешће. Па ипак.... мислићете, да сам прилично глупава, ако Вам признам, да много нисам схватила а о осталом ме нисте уверили. Ви се јадате на своју судбину. А баш Вам је она дала доста, баш Ви имате куд и камо више, него велика маса људи. Ми остали смо са својим назорима и мислима ограничени на мален круг па при свом дневном послу не гледамо ни на десно ни на лево. Ви умете да прегледате цело, у свима наукама и уметностима Вама није ништа непознато, па кад се сад све то огледа у Вашем духу, друкче, него што то схватају и просуђују други људи, како можете рећи, да нисте засебан човек, личност, само с тога, што и Ви не радите у ком нарочитом позиву? Зар није Шилер казао: Обичне природе плаћају тим, што чине, а племените тим, што јесу?

Он је погледа тихим погледом, који је казивао, да јој се диви, па пријатељски макне главом у повлад.

— Хвала Вам, драга госпођице! Ви сте ме узели у заштиту против мене сама али, као сви разборити одветници, не презате од малих софистерија. Племенити Шилер..... све, што је обично и простачко, лежало је њему за леђи. Али да је њега природа одредила на то, да само буде отмен човек, а не и да чини све оно, чиме је свету могао открити своју племенитост, тешко да би био задовољан својом судбином. А ко је човек и шта је, да ли одиста има „језгре“ а није само кука, о којој виси толико и толико својстава: то човек сазна само путем онога, што чини. Ја пак не чиним ништа, па ни ту ништавину, да себе обманем о свом ништавилу. А мој дух... па! Шта је он друго, до ли кресница на неплодној мочарној ливади или, ако желите племенитију слику, као ватромет над језером? Кад се једаред испуца, не ће од њега остати ништа више, до неколико празних ракетских љусака, које пливају по води. Не, то су, у Вашем смислу, лажне слике. Рецимо, да је то огледало, у којем се чисто огледа слика света. Али зар огледало има језгре? Зар је оно још што друго, до празно... рецимо: безлично стакло, ако ништа друго не пада у његов оквир? Шта остане, кад га човек разбије? Створити једно јединцато, ма како скромно дело, имати талента, па ма, као што Ви хоћете, и ограничена, али да друге весели: већ то само је вредно, да човек хода по овом најгорем од свију светова па да при сваком катару осети, шта вреди оно славно: по божјем подобију.

Опет је био устао па стао пред један од акварел-пејсажа, за које је знао да их је Сесила насликала.

— И Ви тврдите, да својим духом, који тако слабо цените, не бисте могли веселити друге? рече девојана. Зар нисмо синоћ с највећим уживањем слушали Ваше путописе, које би ваљало само да напишете па да њима учините радости још силнима и силнима? Па Ви да немате талента? Та кад сте синоћ отишли, ми смо рекле, да је у Вама изгубљен глумац, тако сте живо, причајући о оном шкотском попи и чобанину, приказали оба лика, чак и изразе на лицу и мимику тих особених ликова. Кад бисте се могли решити, да постанете глумац, Ви бисте се прославили по свем свету.

Он се нагло осврне к њојзи.

— Што сад рекосте, драга госпођице... не ћете веровати, колико сам пута ја то сам себи рекао. Да, то би био једини позив, код којега човеку служи пре на корист, ако нема своје личности, кад би само имао дара, да се пренесе у друге. Ја имам тога дара, а то сам искусио још као млад ђакела, кад сам у ди-

гарске и Аустрије, а какве ће бити тек тешкоће, кад се буде решавало, којој половини монархије да припадну Босна и Херцеговина, а особито: да ли Херцеговина да припадне као залеђе (Hinterland) Далмацији или, да анектиране покрајине остану онако, као за време окупације, што би некако следовало и према земаљској автономији.

Велике су то тешкоће, које настају баш после анексије.

=

МАЂАРСКА НЕЗАВИСНА СТРАНКА И КРИЗА.

У странци независњака̂ влада данас читава збрка и забуна, јер њени чланови својим непромишљеним и нетактичним разметањем изазваше садашњу кризу у држави, те се сам краљ у своје старе дане морао потрудити и доћи у Будимпешту, да покуша изнаћи путе и начине, како да се реши ова злосретна криза, у којој се налази цела земља. Питање је, која странка да влада у земљи. Независњаци кажу, да они чине већину, те по томе политичка власт припада искључиво њима. А да би се дочепали те власти, они су се лепо досетили, те сасвим напуштају свој дојакошњи програм према горе, но то им ништа не смета, да се према доле, према својим бирачима, чине, као да они бране четрдесетосмашка начела. Жалосна је то политика тих људи, којима је само стало до власти, до звања, положаја и разних користи отуд, те су тога ради сасвим капитулирали пред Бечом.

Ту њихову невољу и забуну добро је оцртао лист „Neues Politisches Volksblatt“, који међу осталим вели, како је та странка изгубила свако поуздање, а овамо се у својим изборним срезовима размеће, како је нико не ће победити (баш као и наши радикали!). Но они знају врло добро, на који су начин при прошлим изборима дошли до успеха, који, осим других марифетлука, имају нарочито да захвале јавном гласању, те се за то и боје нових избора на основу општег и тајнога гласања.

Сасвим се дакле даје разумети, зашто је данашњој парламентарној већини стало више до тога, да се умили оном другом законодавном фактору, а то је: круна, него и својим бирачима. Велике бриге задаје њој то, што круна не пристаје на њене захтеве. Исти лист напомиње нарочито држање престолонаследниково у том погледу, који, као што је познато, баш по жељи самога владара у извесним политичким питањима заузима своје становиште. Познато је — вели исти лист — да је престолонаследник у аудијенцији Векерлу изјавио сасвим одрешито, да је он против таква министарства, које би се састојало из самих чланова независне странке, те не треба да рачунају ни на концесије у банковном питању ни у народно-војничким захтевима. Кажу, да је престолонаследник још додао ове речи: „Хоћу, да свршим са Угарском.«

Но не може се ни замислити, да је престолонаследникова намера, да скучи самосталност и независност Угарске. Јер то — вели исти лист, — што је чуо Векерле, може се овако тумачити: да престолонаследник Фрања Фердинанд хоће да сврши са угарском олигархијом, хоће да раскрсти са угарским феудалним јункерима, хоће да савлада отпор оне политички надмоћне клике, која под плаштом државноправне и народне демагогије скрива своју штетну сталешку владавину, где јункери, пљачкајући земљу, спречавају, да Угарска привредно ојача, те не може да одговори општим државним захтевима а и посебном положају велесиле. Ето за то престолонаследник хоће да сврши са Угарском, у којој влада олигархија.

Пође ли све то за руком, онда стоји Угарска пред историјским обртом свога развитка. А кад се спроведе поштена и праведна изборна реформа, па кад се савлада премоћ оног паразитског (пијавичког) сталежа, онда ће и народи у овој нашој отаџбини врло радо припомоћи, да се ова наша заједничка красна отаџбина као самостална и независна Угарска развије и да процвета.

* * *

УЦЈЕНА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ НЕВИНИХ.

(Намјењено загребачким »*Нар. Новинама*«.)

Службене загребачке Народне Новине у броју од 24. априла 1909. посветиле су мени и моме другу цијели уводни чланак ради познатог писма министру спољашњих послова о тобожњим великим издајницима у Загребу. Народне Новине називљу то писмо атентатом на автономно судство у Хрватској и Славонији, јер да аустро-угарски министар спољашњих послова, по закону, нема и не смије да има апсолутно никаквог уплива на судце. То писмо, по Народним Новинама, није само атентат. Оно је чак и издајство хрватске автономије. Ради тога Народне Новине, као службени лист владе, која хоће да чува автономију Хрватске и Славоније, протестују против тога писма, »против ове издајничке работе далматинских клеветника најсвечаније и најодрешитије«.

Народне Новине врло паметно раде, што протестују против онога писма. Ко не зна цијелу радњу иза кулиса у процесу тобожњих великих издајника, тај би им могао повјеровати, да пишу искрено и са убјеђењем. Ко није читаве три недјеље гледао и слушао, како се води тај процес, тај би заиста могао помислити, да је ту све човјечански и по закону. Ко не чита стенографска извјешћа о том процесу, могао би вјеровати — Народним Новинама. Али, ко је гледао и слушао, како се води тај процес; ко је имао и тражио згоде, као ја, да се о том процесу разговара са врло угледним аустријским судцима, без разлике народности, а који су ми рекли, да су и оптужница и вођење процеса прави скандал; ко зна, који су прави разлози том процесу — тај ће се, заиста, зачудити смионости Народних Новина. И баш та смионост загребачког службеног листа нагони ме, да испричам нешто, што сам хтио да барем за сада остане тајном. То нешто моћи ће још боље увјерити тај лист, ако је он уопште приступачан икакву увјерењу, да је писмо министру спољашњих послова било врло тачно — адресовано.

Једнога дана, док сам у Загребу био у својој соби у хотелу, собарица ми донесе посјетницу, говорећи ми, да господин, који јој је дао ту карту, жели говорити са мном. Погледам карту. На њој је било потпуно непознато ми име. Било је неколико титула. Посјетилац је, по карти барем, настањен у Бечу. Желио сам знати, шта тај господин хоће од мене. Наредим, нека се одмах доведе у моју собу. Тако је и било.

Послије првих шаблонских фраза, које се обично изговарају, кад човјек не ће друго да каже, рече ми мој посјетилац:

— Дошао сам к Вама са једном топлом молбом, али прије но што Вам је кажем, морате ми дати Вашу поштену ријеч, да мога имена не ћете никада никоме одати. Пристанете ли на моју молбу, ја ћу Вам означити лица, којима ћете ме моћи споменути. Одбијете ли моју молбу, сматрајте, као да нијесам ни долазио к Вама.

— То је много — одговорим мом посјетиоцу — јер Вам све то не могу обећати. Могу Вам обећати, а то Вам и обећајем, да Вашега имена не ћу никада никоме одати, него под увјетом, који сте ми поставили. Али, да о Вашој молби, коју тек имате да ми кажете, не смијем никоме ништа да говорим, то Вам никако ни под којим увјетом не могу обећати. Тада волим, да ми ништа не причате и да ме ни за што не молите. Колико сам готов, да испуним већ дано Вам обећање, доказујем Вам и овим, што Вам повраћам Вашу посјетницу, коју сте ми послали по собарици. И повратим посјетиоцу његову карту, коју он мирно стрпа у џеп.

— За сада ми је довољно — рече ми Бечлија — Ваше прво обећање. Кад Вам кажем све, што хоћу да Вам кажем, даћете ми можда и друго обећање. Ви видите, шта се у Загребу ових дана ради пред судом. Суди се овим Србима због најтежег злочинства, које може да почини аустро-угарски поданик. Државни тужилац за све тражи смртну казну. Није искључена могућност, да се та страшна казна и изврши. Него, ако до тога и не дође, него само до осуде на по њеколико година или мјесеца̂ тамнице, ови су људи сасвим пропали. Они су пропали већ и до сада. Оно њеколико младих трговаца пало је под конкурс, па се не ће никада више подићи. Породице затворених свештеника скапавају од глади, а тако исто и породице затворених учитеља. Требало би им помоћи. Помоћи им се може, а ту највише можете порадити Ви са Вашим пријатељима.

— Ја?! — прекинем посјетиоца, изненађен таквим ријечима. — Како да им највише могу помоћи ја, кад, као аустријски адвокат, немам право ни да их браним пред судом? Ја сам сигуран, да ће их, по свој прилици, све осудити, јер да их нијесу намјеравали осудити, не би их ни изводили пред онакав суд. За овакав суд, према ономе, како се води процес, може се слободно рећи, да има већ готову пресуду у џепу. Не знам само, шта ће рећи врховни суд у Загребу, а и шта ће рећи Европа, да се ни за што осуђују, можда и на смрт, оволики људи. Ја сам већ, као адвокат, на пола остарио. Бранио сам и у ситним и у крупним кривичним пословима. Никада нигдје нијесам ни видио ни чуо, да се на овако пристрастан начин води један процес. Свему је томе политичка позадина, а ови су људи били несрећни, да је на њих пала коцка, да труну у тамници ни криви ни дужни.

— И ја баш хоћу — прихвати мој посјетилац — да Вам говорим о тој политичкој позадини. Овим се људима може помоћи једним ситним политичким актом, који би требало Ви да покренете. Помогло би им се одмах, кад би се тај политички акт извршио. Видите, *у Бечу нису ни најмање задовољни са држањем Срба у Аустро-Угарској после проглашења анексије Босне и Херцеговине. Тамо се жели, да ви Срби у Аустро Угарској урадите нешто јавно, чим бисте поздравили и одобрили анексију. Требало би, да један или два вас српских посланика из Далмације и њеколико српских посланика из Хрватске и Славоније покупите мале депутације ваших бирача, па да с њима одете у Беч и да се захвалите за анексију Босне и Херцеговине. Кад бисте Ви, као вођа тих депутација, том приликом молили и за ове, којима се сада суди у Загребу, верујте ми, да би овога процеса нестало преко ноћ....*

— Молим Вас — прекинем свог посјетиоца — у чије име Ви то мени говорите и коме би требале да иду те депутације?

— Кад ми обећате, ако ми обећате — одговори ми Бечлија — да ћете то извршити, рећи ћу Вам и у чије име говорим. Било би довољно, да те депутације оду министру спољашњих послова и да се њему захвалите за анексију, јер је то његово дјело. То је, као што видите, ситни политички акт, који би имао великих последица и за све несрећнике овде у Загребу. На те депутације чекају у Бечу. Ви се договорите са једним или два од Ваших другова из Далмације, а наговорите и овдје кога од српских посланика, да то учини. Учинићете добро дјело за ове, који су у тамници а којима пријете вешала.

— Ако у Бечу — хтједох да завршим тај разговор — чекају на такве депутације, дуго ће их чекати и не ће их дочекати. Ја ћу Вам искрено рећи само један разлог, за што ја то не ћу и, по савјести својој, не могу то да учиним. Других разлога не треба да Вам наводим. Довољан је један. Има нас Срба, који смо од њеколико вијекова под Аустријом и Аустро-Угарском. Има нас, који смо од њеколико десетина година. Кроз читав тај дугачки низ година ми

летантским приказима давао зликовце и друге карактерне улоге, и то уз велико одобравање. За млађане љубавнике нисам имао најнеминовнијег реквизита, умилности. Но у најсмелијим својим сновима чак сам себи уображавао, да не бих био лош Хамлет. За први мах је остало код грађанских улога. Једаред сам био изврстан као Вурм у Шилеровој „Сплетци и љубави“. До Маринелија у Лесинговој „Емилији Галотијевој“ нисам никад допрео. Но, то су били снови, младићске шале. Од оно доба...

Пређе руком преко очију. На лицу му се опет указао израз дубоке утучености.

— А за што да то морају остати снови? запита Сесила. Зар се ти снови не би могли и остварити у зрелијим годинама?

— Дабогме, кад би времена била друкчија! рече он. Али кад помислим, да би ми ваљало играти у комадима, који су дан-данас на репертоару а приказују људе, смушене или будаласте, а уз то сујетне на своје дубокоумље, место да оваплоћујем ликове великих песника̂.... не, драга госпођице.... ни тај позив није за мене. А штета је! Тако бих радо стојао једаред на позорници па гледао Вас и нашег Феликса, како седите у паркету па ми пријатељски тапшете.

* * *

У то уђе мати. Дошла је из вароши, где је накуповала још ствари, које су биле потребне за сватове. Сад се стала извињавати, што није била код куће, кад је Хери дошао, па га је замолила, да ју отштети тиме, што ће код њих остати на ручку. Хери се исприча, како је и онако већ сувише дуго ћеретао а пре ручка мора још написати неколико писама. Њих две на то рекоше, да га онда извесно чекају, да им дође на вечеру. Он се наклони ћутећки. Онда се опрости, пољуби матер у руку а Сесилину руку дуго задржи у својој, срдачно је стиснувши.

— Хвала Вам, драга госпођице! рече. Ванредно ми је годио разговор с Вама.

То рекавши, оде.

— А шта си ти то разговарала с њим, кћери моја! запита мати Сесилу. Тако је био чудноват, готово ганут.

— Хери је несретан. Рекао ми је, шта га тишти. При свој његовој даровитости срце му је пуно незадовољства. Захвалио ми је, што сам показала топла саучешћа према њему. Изгледа, да Феликсу није никад пустио, да тако загледа у његову унутрашњост. Али за ту чудновату болест, од које он болује, тешко да ће икоји лечник знати лека.

(Наставиће се).

Срби нијесмо могли забиљежити ниједне године среће и задовољства. Увијек смо били на ударцу. Без икаква оправданог разлога вјешали су нас, стријељали су нас, затварали су нас и затварају нас по по тамницама. Економски нас убијају или настоје да нас убију на свим странама. Непрестано се од нас стварају бауци, гдје није потребно да се стварају. Измишљају нам се политичка злочинства, гдје нема ничега. Најбољи доказ томе је и ово, што се сада у Загребу ради. Поједине догађаје из те мучне историје не треба да Вам наводим. За то би требао читав лексикон. И кад је, мој господине, то тако, кажите ми, да ли се ја могу радовати и чак водити депутације у Беч, што је нама, старим душевним, економским и тјелесним мученицима, додано још њеколико стотина хиљада људи, који ће бити срећни, како смо и ми?

Бечлија ме замоли, да му опростим, што ми је досађивао, и оде.

— Не заборавите, — рекох му на одласку — да ћу се првога обећања држати. За друго нијесам Вам обећао ништа и не веже ме ништа.

Тај разговор водио се у Загребу, у уторак, 10. (23.) марта 1909. Баш у то доба били су највише заоштрени односи између Аустро-Угарске и Србије због проглашења анексије Босне и Херцеговине. Чекало се, кад ће да пукне прва пушка с једне или са друге стране. Војска је полазила и са загребачких жељезничких станица. Војску је поздрављала војничка музика. Било је и познатих легијонаша, који су војницима говорили и викали: „Ако који од Вас погине, знајте, да ће вас убити Србин! Идете на касапницу ради Влаха!“ Војници су морали слушати команду. Зле воље улазили су у жељезничке вагоне. Путовали су. Нијесу ни сами знали куда.

Хоће ли „Народне Новине“, чији господари морају да знаду за понуду о депутацијама, и послије овога говорити, да писмо министру спољашњих послова није послано на тачну адресу? Хоће ли и на даље говорити, да је то писмо не само атентат на аутономију, него и издајство аутономије Хрватске и Славоније? Шта вриједи та аутономија на папиру, кад је газе најмерсдавнији фактори, кад у онако деликатном процесу, какав се сад води у Загребу, исти судци показују и доказују, да су задојени мржњом против оптужених; кад крше најелементарнија начела и главне установе кривичног поступника, а то све, да задовоље своје господаре? Доказе о свему томе, на основу службених стенографских записника, кривичног законика и кривичног поступника, читаће до скора и »Народне Новине“. Него, и оне саме то знаду! Сада је такво доба, да треба истину угушити, а свијету приказивати сасвим противно. Добро је само, да сав свијет није и не ће да буде ћук. Перима и мозговима не заповједа само једна глава.

Др. Александар Митровић.

„Велеиздајничка“ парница у Загребу.

(Четрдесет и пети дан раправе).

У петак, 7. маја, био је 45. дан расправе у »велеиздајничкој« парници. Тог дана први је преслушан

сведок поп Јован Шепа, парох у Перни, 55 година стар. У свом исказу исказује препирку своју са оптуженим Момчиловићем те разлаже, зашто је држао, да је Момчиловић сам против себе поднео пријаву државном одветнику због велеиздаје, надајући се, да ће скоро изаћи из затвора, а онда да може окривити попа Шепу. Даље је одговорио, да није истина, да се за српско име зна тек од најновијега времена; српску заставу видео је већ у Перни године 1869. Шепа је Србин од увек. Истина је, да је у новије доба био живљи покрет, али тај се опажао код свих политичких странака због слободе, која је завладала.

Сведок Миле Поповић, парох у Топуском, 65 година стар, рођак је Прибићевићима. Зато му председник вели, да се према закону може одрећи сведочанства. — Сведок се одриче сведочанства и одлази.

Сведокиња Милка Водогажец, 40 година стара, католикиња, удата за капетана. Исказује, да је 1906. била код оптуженога Петровића и да је посетио Петровића мајор Симић из Београда. К Петровићу је дошао из Топускога са Живковићем. Тамо се направило весело друштво, које је пило. Она је из друштва изашла, јер је мајор правио веселе вицеве. Кад се је вратила, чула је повик Симићев: »Све ће то до хрватског Загреба бити Србија.« Оптуженици су ћутали. Били су пијани, па нису те изјаве ни чули. Да је нису чули, осведочила се други дан, кад је Петровића због те изјаве питала, а он није знао за њу, јер је није чуо. — Председник сада пита оптуженике, шта би радили, да су чули изјаву Симићеву, би ли га пријавили? — Одговарају, да не би, јер би била денунцијација, пријавити поданика стране државе за изјаву, учињену у пијану друштву.

Сведок Имбро Варовић, долази предведен од узничких стражара у дворану у кажњеничком оделу. Он је доведен из Лепоглаве, где има да одседи четири године тамнице због злочина преваре. Прошле јесени био је у затвору заједно са оптуженим Ђуром Јовановићем. — Председник га пита, је ли истину рекао у првом исказу, да му је Ђура Јовановић говорио о »савезу« са Прибићевићем. Сведок вели, да му он тога није рекао, него да се дописује са Адамом Прибићевићем. — Председник: Ви сте рекли, да је Јовановић говорио о неким »тајним састанцима«. — Сведок вели, да он то није рекао. Јовановић му се тужио, да му је жао, што се бавио политиком, место да је радио на поседу. — Председник му надаље предочује, шта је рекао у првом исказу, те питањима извлачи из њега одговоре. Варовић прича, да му је Јовановић у затвору рекао, да ће оптуженици, буду ли осуђени, дићи у затвору буну, као они у Берлину, и да ће у судници пуцати на судије. (Оптужени Качар виче: А јо-о-ој!) Због тог повика одмах је осуђен на један дан самотног затвора с постом.

Др. Хинковић пита Варовића, зашто је пријавио овај свој разговор сс Јовановићем. Варовић рече, да је пријавио за то, јер се бојао, да би се могла у судници догодити несрећа.

Државни одветник Акурти: **То је поштен човек!**

Др. Хинковић пита га даље, да ли му је познато, да је неки Радивојевић пуштен из затвора само зато, што је обећао, да ће сведочити против велеиздајника.

Председник одбија ово питање.

Др. Хинковић и др. Поповић улажу ништавну жалбу, што је сведоку пре прочитан први исказ, него што су га одветници испитали. — Оптужени Адам Прибићевић изјављује, да му је узничар Сокачић причао, да Варовић зато сведочи, јер је мислио, да ће доћи до обуставе његова процеса, а не зато, јер се је бојао за судије.

Оптужени Матијашевић изјављује, да је и он чуо од Сокачића и др., да је Варовић причао, да ће „нешто“ сведочити, јер ће тако изаћи из затвора, као што је изашао Радивојевић.

Оптужени Јовановић изјављује, да је причање Варовићево скроз неистинито.

Сад би се имао преслушати главни сведок против оптиженика из Вргинмоста Јурај Бабић, али је он одмаглио у Америку. На предлог државног одветника чита се његов исказ.

НОВИ САД, 27. априла 1909.

— **»Заставина« безочност.** У јучерашњем »Заставину« јутарњем листу изишао је скроз лажан и тенденцијозан чланак о преској парници, коју је наш лист имао пред овдашњим судбеним столом. У том чланку се огледа довољно познато **неваљалство** »Заставино«, која експлоатише читаву ову ствар у своје страначке цели. У броју за овим одговорићемо на тај скроз лажни и тенденцијозни чланак радикалског листа.

— **И опет опсенарство!** У бечким и будимпештанским новинама донесена је вест, да су „босански радикали» Јефтановић, Шола и др. дошли у Беч, те изјавили, да ће у оквиру новога стања, створеног анексијом, лојално, унапређивати културни развитак српсгога народа у Босни и Херцеговини.

Но Јефтановић и Шола нису никад били радикали. Напротив радикали су против Јефтановића и Шоле подигли читаву хајку, тако, да су се ови српски родољуби испред те хајке за неко време били и повукли. Сада, кад су у „велеиздајничкој“ парници у Загребу и неки радикала допали томрука, сада ваља изнети, како су радикали лојални, не би ли се загребачке судије мало ублажили. Немамо ништа против тога, да се радикали што пре ослободе томрука, само не треба опсенарски износити, да су Јефтановић и Шола радикали.

Политички преглед.

— **Предлог дра Масарика у ствари »велеиздајничке« парнице.** У седници аустријског рајхсрата од 7. маја о. г. поднео је чувени чешки политичар, народни заступник др. Тома Масарик прешна предлог у ствари „велеиздајничког“ процеса у Загребу. Предлог се образлаже тиме, што се сва европска штампа и сав цивилизовани свет тим процесом бави и једногласно га осуђује. Актуални и политички важни разлози налажу, да се о политичком значењу те парнице говори. Оптужница гласи на велеиздају, која је имала сврху, да се један део јужне Угарске, као и Хрватске и Славоније, особито пак српски крајеви, од државе откину и да је насилно и револуцијонарно кретање само том парницом и анексијом Босне и Херцеговине запречено, даље да је то револуцијонарно кретање на југу монархије директно инсценирала српска влада.

Оптужница се темељи у главном на исказима Ђорђа Настића, говори што више о том, да су Словенци, који спадају под ову државну полу монархије, у Београду у свези са противаустријским покретом, и да се напослетку денунцирају и сами чланови аустријскога парламента. Према томе је дужност аустријског парламента, да се тим процесом заједно са предлогом о анексији бави, особито за то, јер се влада још није изјавила, да ли анексија Босне и Херцеговине има у истину то противреволуцијонарно значење.

Чим се у политичким круговима јавно призна, да се у другој, али и у овој поли монархије приправљало отргнуће појединих делова државе, дужност је парламента, о тој ствари темељито расправљати. Услед тога се ставља предлог, да одбор за анексију тачно испита доказе о том револуцијонарном покрету на југу монархије и резултат испитивања парламенту саопшти.

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нови Сад, 27. априла 1909.

— **Снег у мају.** Са силних страна Угарске јављају, да је стегла хладноћа па је местимице чак падао и снег. И у нашим је крајевима било последњих дана јака мраза, који је веома нашкодио усевима.

— **Похвална појава.** Пишу нам из Старог Футога: »Наша српска православна црквено-школска општина закључила је у својој редовној скупштини, да откупи преко пет стотина свезака књига из књижнице овдашње непотврђене српске читаонице. Те тако сад наша школа има такву књижницу, каквом се не могу подичити ни одличнија места. На челу нашој општини стоји честити трговац г. Стеван Илић, који је сваком, па и овом сад приликом засведочио, да му народна просвета лежи на срцу. Живео га Бог!«

— † **Никола Гр. Живковић.** У Неминској у Хрватској преминуо је дољњотузлански православни епископ Никола Гр. Живковић. Још фебруара ове године ударила га је била капља и од то је доба непрестано побољевао. Покојник је дуго времена био катихета у горњокарловачкој учитељској школи. Године 1885. издао је уџбеник с натписом »Литургика«. Покој души му и вечан му спомен!

-- **Леп успех Србина уметника међу Словенцима.** Млади српски глумац г. Љубиша Иличић, који је од јесенас ангажован у словеначком народном позоришту у Љубљани, омилео је љубљанској словеначкој публици и као глумац и као певач. И словеначка и немачка љубљанска критика веома се похвално изражавају како о његовој игри тако и о певању му. У глуми с натписом »Бен Хур«, која је израђена по истоименом историјском роману североамеричкога књижевника Љуса Уолеса (Lewis Wallace, рођ. 1827.), играо је г. Иличић недавно младога Месалу а после тога му је рецензенат немачког листа „Laibacher Zeitung“ признао, да је у тој улози развио чврсту мужевност, коју му је публика захвално квитирала. У истом се листу после приказа Лекокове оперете с натписом »Жирофле-Жирофла«, у којој је г. Иличић певао Мараскина, констатује за њ, да се брзо уиграо и упевао у милост љубљанске публике, јер има звучан лирски тенор, па како напредује очигледно те свој глас уме да употреби не само лако, него и укусно, то обриче, да ће бити драгоцена снага за оперетске приказе. „Slovenski Narod“ пише том приликом ово: »Maraskina je igral vedno simpatični g. Iličić prav prikupno.« Исти га лист хвали и као арлекина у Леонкавиловима »I pagliacci«. Као што чујемо, г. Иличић је са знатно повишеном гажом уз веома повољне услове поново на годину дана ангажован за љубљанско словеначко народно позориште.

— **Французи за оптужене Србе »велеиздајнике«.** Француска лига за заштиту човечанских и грађанских права, којој је председник чувени Франсис де-Пресансе, а у њој је уз остале славне Французе и Анатол Франс, издала је поводом „велеиздајничке“ парнице против Срба у Загребу ову резолуцију:

»Централни одбор лиге за заштиту човечанских и грађанских права, сећајући се са захвалношћу потпоре, коју су јој прави пријатељи Француске у иноземству за време велике француске кризе исказали, бранитељима, правде и истине;

дубоко дирнута политичким процесом у Загребу, где се за неизвесне деликте и за мишљења, која чак нису ни вероватна, тражи казна вешала за 53 оптуженика, од којих су 12 без породице, а 41 отац породице са троје до десеторо деце;

узимајући у обзир, да су сви сведоци обране просто одбијени, да је обрана онемогућена насиљем суда према бранитељима, који бивају кажњени глобом, зато, што су критизирали оптужницу, пружили руку својим клијентима или протестирали због одузимања речи којему оптуженику, — да испитивања чак и у овим ванредним прилакама и успркос очитој пристраности суда и насилног поступка према оптуженицима, нису изнела доказа ни за какав злочин,

диже апел на јавно мишљење и на либералну штампу Аустро-Угарске, да изради у интересу земље, да се одустане од прогона, који у XX. веку подсећају на методу Метерниха и према изјави једног бечког новинара срамоте земљу у очима иноземства«.

— **Нова српска земљорадничка задруга.** Основана је, од суда потврђена и у званичном листу обнародована, те је и рад отпочела српска земљорадничка задруга у Великом Поганцу (беловарско-крижевачка жупанија). У управном су одбору: Михаило Раданац, уједно председник задруге; Јакша Брница, уједно заменик председника, те Михаило Брница, Ника Павковић и Арса Остојић. Пословођа је Стеван Гојковић.

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **Ускраћене рекрутске заклетве.** Јављају из Прага, да у Мосту (Brüx) приликом последњег новачења њих преко тридесет чешких рудара нису хтели да положе заклетву. У Духцову (Dux) се четири новака испод заклетве извукли тим, што су тобоже без вероисповести и анархисте. Официр, који је водио новачење, упозорио је ре-

круте, да их заклетва веже и онда, ако не искажу њен текст.

— † **Алфред Шчепански**. У Кракову је пре неки дан у 70. години свог века преминуо пољски књижевник Алфред Шчепански. Покојник се родио у Тарнову, филозофију и праћа је изучио у Кракову, године 1863. је учествовао у пољском устанку па је због велеиздаје осуђен био на двадесет година тамнице. Но после две године буде ослобођен. Године 1866. је у Кракову основао илустровани лист »Kalina«, после је био главни уредник листу »Kraj«. Радио је и на лепој књижевности. Његова драма из народног живота с натписом »У придржају« добила је у Варшави награду. Покојников син Лудвиг Шчепански издаје краковски лист »Noviny«.

— **Опет земљотрес у Месини**. У Месини је у суботу опет било земљотреса. Становништво је побегло у поље.

— **Бомба у трамвају**. У Буенос-Ајресу у Аргентинији у Јужној Америци експлодирала је у котарици скривена бомба у колима варошког трамваја. Двадесет особа су тешко озлеђене. Ухапшено је неколико анархиста.

НОВИЈЕ.

Будимпешта, 26. априла. Јуче пре подне у једанаест сахата примио је краљ грофа Апоњија у аудијенцију, у полак један Фрању Кошута а у полак два грофа Стевана Тису.

Беч, 26. априла. Вест из Скопља, као да се АустроУгарска спрема, да наново поседне новопазарски санџак те да је близу турске границе концентрисала силне трупе, које сваког часа чекају, да умарширају у новопазарски санџак, најодлучније се опровргава са најмеродавније стране као измишљотина.

Цариград, 26. априла. У Адани је невоља велика. Основан је страх, да ће избити болештине и глад.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву »БРАНИКА«.

Криза у Угарској.

— **Аудијенције.** —

Будимпешта, 27. априла. Његово Величанство је јуче у аудијенцију примило потпредседнике заступничкој кући угарског сабора Лаупа Навајија и Стевана Раковског. Оба су Његову Величанству реферисали о положају. Краљ их је милостиво саслушао. У среду после подне враћа се краљ у Беч.

— **Банфи против мађарске коалиције** —

Будимпешта, 27. априла. Барон Девидерије Банфи полагао је јуче у Сегедину рачун о свом посланичком раду па је том приликом жестока напао мађарску коалицију и њену владу. У сабору — рече — не може опозиција због новог пословника да дође до речи. Противно се мишљење не трпи. Коалиција је помутила споразум међу владаром и мађарским народом. Ускос правим појмовима о парламентаризму склопила је мађарска коалиција пакт са краљем, а кад настану опреке, онда свињују одијум на краља. Коалиција није искрена ни према краљу ни према народу, него лаже и према горе и према доле. Тако је било и у банковном питању, које је изазвало данашњу кризу. О себи рече барон Банфи, да је безуслован присталица угарске самосталне банке, но како је време сувише кратко, ваљало је најпре удесити кратку провизорију па онда створити самосталну банку. Најзад рече барон Банфи, да је за Угарску потребно, да се развија у демократском духу са либералним правцем, а то се може постићи само помоћу општег тајног једнаког бирачког права.

Догађаји у Турској.

Цариград, 27. априла. Генералисим Махмуд Шефкет паша изразио се пред амбасадорима велесила веома оптимистички о даљем развоју ствари у Турској. Вест да је у Јилдису нађена преписка немачкога цара Вилхелма II. са бившим султаном Абдул-Хамидом, није истинита. Проносе се гласови, да међу новим султаном Мухамедом V. и младотурским одбором постоји неспоразум.

ИЗЈАВА.

Нисам читао, али су ми казали, да је Божа Ђисалов дао у »Застави« изјаву, да су приликом избора једне трећине црквн. скупштинара победили радикали и да је навео имена изабраних радикала. Није истина, да су победили радикали; та они су страшно љоснули заједно са њиховим вођом др. Радивојчевим. Изјаву, коју је Божа дао, написао је др. Живко Продановић. То је Божа сам признао и Живко му је обећао, да ће све у реду бити. Божа Ђисалов може бити уверен, да мени нико не саставља дописе, а што се он даје насађивати, томе ја нисам крив. Ви сте се нама нудили, не ми вама, али иде време. Још ћу нешто рећи: Ви просто присиљавате задругаре, да играју како ви хоћете, а ко не ће, томе одузимате Сириг. Браца Божо! Стојим и Вама и другима на расположењу.

Турија, 26. априла 1909.

Ђура Медурић Томин
ратар.

Трговина.

НОВОСАДСКА ПИЈАЦА.
ИЗВЕШТАЈ

27. априла. (10. маја) 1909.

Пшеница I. каквоће	—	К	14·30 —·—
Пшеница II. каквоће	—	„	13·80 —·—
Зоб — — — — —		„	8·30 —·—
Јечам — — — —		„	7·80 —·—
Кукуруз окрњен		„	7.20 — 7·30

све од **50** кила.

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**
Одговорни уредник: **Јанко Перић.**

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Довршио сам и за штампу спремио нову књигу:

„Проповедников венац,

практичне православне проповеди за село, на све празничне и светитељске дане преко целе годиие«.

Учење ових проповеди конкретизовано је многим примерима из живота, причама и анегдотама, тако, да је кадро пажњу запетом одржати, интерес пробудити и трајне користи пружити.

Од обрађених тема у овој књизи наводим неке, као: о раду, о васпитању деце, о здрављу, о болести, о нерађању у браку, против растрошности, против пијанства, против конкубината, против богохулства, против сујеверја и т. д.

Пошто ће књига бити у огромну броју примерака штампана, то молим браћу свештенике и сваког пријатеља православне српске књиге, да ми најдаље до 1. јуна о. г. јаве, да књигу желе имати, како бих им могао тражене примерке осигурати.

Цена ће изнети највише 3 круне по комаду.

Уједно ми је част јавити, да ће за који дан изаћи из штампе друго издање моје

«Катихезе за II. разред основне школе»

са једним додатком о св. исповести.

П. н. г. г. катихете, који се служе, мојим катихезама, молим, да ми до конца ове школске године јаве, да ли би желели, да из обе књиге »Катихеза« отштампам ступањ »скупљање« (систему) у засебну књижицу, коју би могли пружити у руке ученицима, као књижицу за понављање и меморисање. Важност ове књижице нека изволе сами проценити. Таква би књижица стала само неколико филира, па молим, да ми се означи одмах и број комада, који поједини катихета жели имати.

У **Митровици**, 16. (29.) априла 1909.

Свештеник **Владимир Милутиновић.**
духовник кр. земаљске казнијоне.

ОГЛАСИ.

ШУЉЕВИ се у највише случајева своде на застој крви и рђаву столицу. Пола винске чаше природне горке воде **Фрање Јосифа**, кад се сваки дан у јутру попије на ште срце, доноси у многим случајевима то, да човек потпуно оздрави, а свагда произведе то, да човеку буде боље. Лечнички је сјајно оцењена.
III. 76 32—

КУЋУ СА ПЛАЦЕМ
продајем одмах из слободне руке.
МИЛИЦА ШИЛИЋ
204 1-1 Н. Сад, Алмашка ул. бр. 14.

Примам на машини
штрикање и потштрикавање
ЧАРАПА
по умереној цени.
J. Пандуровић,
6 37— Кошутова улица бр. 25. врата 9.

ПАШУ
за марву издајем одмах под закуп за ову годину у пирошком хатару (Секеш). Обавештаја даје
Јован Гавриловић
Нови Сад, Пирошка ул. бр. 25.
203 1—1

Ко хоће
дуго да живи
и да увек буде здрав, те да му никад ни доктор ни апотека не треба тај нек поручи
ЦРНОГ ТРЕБИЊСКОГ ВИНА
—:: 15% ::—
2 флаше (шампањске величине) 3 круне свака штација franco код
Лазара Станковића
8— 173 Стапар — Бачка.

СТАН У ВИНОГРАДУ
ЗА ИЗДАВАЊЕ.
На каменичком хатару, на најлепшем месту, две собе са потпуним намештајем за ПЕТ кревета, предсобљем (гангом) сатвореним стакленим прозорима, 10 метара дуг и 3 метра широк са ТРИ кревета и осталим намештајем разним, кујном, шпајзом, подрумом, издаје се од 15. маја до 1. септембра 1909. године.
Положај је ванредно леп, романтичан, јер се са њега види дунав, цео Нови Сад, равна Бачка и сремске планине, кућа је у сред винограда где никад прашине нема, нити јаке врућине.
Локална лађа вози дневно 6-7 пута тамо и амо, а свецем и недељом сваки сат.
Од Каменице са станице до винограда траје 20 минута обичан ход.
Упитати код власника.
Петра Матића
192 5-5 трговца у Новом Саду.

КРАЉЕВСКА ПОВЛАШЋЕНА ТРГОВАЧКА ШКОЛА
проф. J. МОГАНА у Петроварадину отвара онде за који дан опет књиговођски течај за ученике и ученице са усменом а и са писменом наставом. — Писмено се зајемчава темељна наобразба и најбољи успех на испиту у Грацу или у Бечу. — Хонорар је умерен а од чести се полаже тек пошто испит испадне врло добро. — Писмени се обавештаји дају само тако, ако се пошље поштанска марка. **Проф. J. Моган,** *Нови Сад, пуш Фрање Ракоција II. 104.* 184 4-5

ПРЕПРОДАВЦИ који желе познату банку да заступају и са продајом законито дозвољених срећака се бавити, наћи ће поред високе провизије сталну поштену заслугу. Код мале вредноће може се 200—500 Круна месечно заслужити. Понуде ваља слати: **Ефектној банки, Будимпешта V. Honvéd улица 4.** 189 6-6

ПРОМЕСЕ
3% австр. боденкредит срећака
од године 1880.
Главни згодитак
К 90.000·—
1 згодитак по К 4.000·—, 2 згодитка по К 2000·—, 2100 згодитака по К 200·—.
Жребање 15. маја о. г.
Цена К 5·—.
4% уг. хипотекен срећака
ГЛАВНИ ЗГОДИТАК
К 70.000·—
1 згодитак по К 3000·—, 3 згодитка по К 2000·—, 3400 згодитака по К 200·—
Жребање 15. маја о. г.
Цена К 4·—
Уг. премијен срећака
од године 1870.
ГЛАВНИ ЗГОДИТАК
К 200.000·—
1 згодитак по К 20.000·—, 1 згодитак по К 10.000·—, 4 згодитка по К 2000·—, 18 згодитака по К 1000·— 2325 згодитака по К 352·—
Жребање 15 маја о. г.
Цена К 12·—
Издаје
МЕЊАЧНИЦА
Централног Кредитног Завода
д. д.
у Новом Саду.
Поштом шаљемо промесе само кад нам се унапред пошаље новац са 35 пот. за поштарину. 191 6—

Хотел „БЕЛА ЛАЂА"
ЂУРЕ ЗУРКОВИЋА Нови Сад,
модерно са свима удобностима удешен, најподесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићем.
Овде се може јефтино добити **Билијар** са лоптама и кејовима, као и један полован **Ландауер.**
Точи прастаро
1 38-150 (urquell) ПИЛЗАНСКО ПИВО.

Власник и издавалац: деоничарско друштво „Браник."
Штампарија деоничарског друштва „Браника".